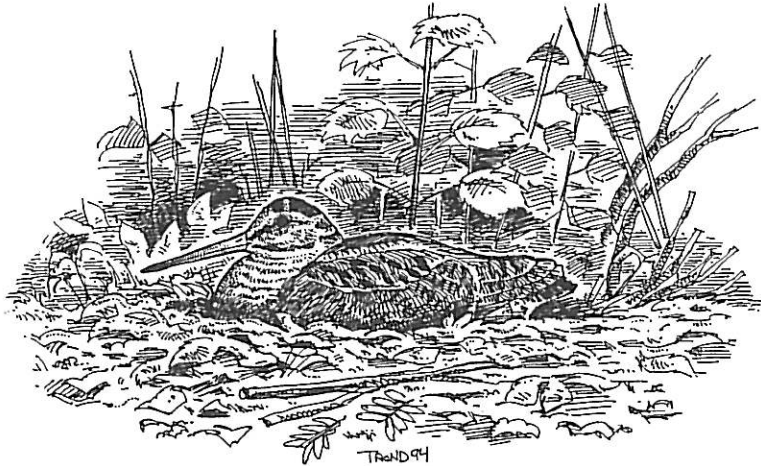

Rugde *Scolopax rusticola*

Global utbredelse

Rugda hekker i Europa fra nordlige deler av Spania og nordover til nordlige deler av Skandinavia og østover i Russland i et avsmalnende belte til Japan. Sør for dette beltet finnes det bestander i Kina og nordlige deler av India. I V-Europa er Finland det viktigste hekkeområdet for rugde (Piersma 1986).

Norsk utbredelse og habitatvalg

Som det går fram av Atlas-kartet, hekker rugda fra sørspissen av Norge og nordover til Alta i Finnmark. Arten finnes hekkende fra kysten og opp til like over skoggrensa, og som vi ser av kartet mangler den følgelig som hekkefugl i de høyestliggende fjellområdene våre. Arten er mest tallrik i lavlandet der vi finner de største tetthetene i områder med frodig blandingsskog eller løvskog. I de nordligste delene av utbredelsesområdet er rugda mer sjelden, men enkeltobservasjoner av arten er gjort i områder lenger øst og nord i Finnmark enn Alta. F.eks. hekket arten i utoset av Tana i 1979 og finnes nå sannsynligvis som hekkefugl på egnete lokaliteter i hele Finnmark fylke (B. Frantzen pers. medd.).

Skogområder med fuktig skogbunn foretrekkes som næringsøksområder for voksne fugler og hunner med ungekull. Vanligvis plasseres reiret i slike habitater. Dette er områder med rikt jordsmonn der også rugdas viktigste føde — meitemark — finnes mest tallrikt. Slike områder kan hos oss enkelte steder også finnes i fjellbjørkeskogen. Der dette er tilfelle, kan vi finne høye tettheter av rugde helt opp til skoggrensa.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Den norske bestanden av rugde er beregnet til å være i størrelsesorden 35.000 par, noe som utgjør ca. 10% av den europeiske hekkebestanden (Byrkjedal & Kålås 1991). Anslagsvis 90% av den norske bestanden hekker fra Sør-Trøndelag og sørover.

Det foreligger ingen informasjon til å vurdere eventuelle populasjonsendringer rugda kan ha undergått i Norge de siste tiårene. Det foregår imidlertid en omfattende jakt på rugde i Europa, og det totale

årlige jaktutbytte kan ut fra tilgjengelig jaktstatistikk beregnes til ca. 5 millioner fugler. En annen faktor som også kan virke negativt inn på rugdebestanden er det treslagskiftet vi nå har i mange områder der løvskog erstattes med tett barskog (granplantinger).

Hekkebiologi

Mange undersøkelser er gjort for å finne ut av funksjonen til det karakteristiske rugdetrekket der rugdehannene flyr lavt over trekronene i kveldsskumringen. Likevel er det relativt nylig at løsningen ble funnet (Hirons 1980). Rugda er polygyn, og fluktspillet — som bare utføres av hanner — har funksjon for makevalg hos hunnene. Flere hanner flyr over de samme områdene, mens hunnene sitter på bakken og lokker til seg aktuelle partnere. Når make er valgt, varer parforholdet ca. en ukes tid til eggleggingen er avsluttet. Deretter fortsetter hannen fluktspillet sitt for å prøve å skaffe seg en ny hunn.

Utenom fluktspillet er rugda en sky fugl. Mye av Atlas-kartleggingen er utført på dagtid. Dette medfører at arten trolig har en tettere hekkeutbredelse enn det som framgår av Atlas-kartet. I sørligere deler av landet starter eggleggingen i slutten av april, og nylagte kull kan finnes så seint som i begynnelsen av juli. Til å være en såpass stor vadefuglart er både rugetida (ca. 22 dager) og tida til ungene blir flygedyktige kort (15-20 dager). Som for andre vaderarter forlater rugdeungene reiret like etter klekking.

Trekkforhold

Rugda trekker i oktober-desember til vinterområdene, som for våre rugder hovedsakelig ligger på De britiske øyer og i Frankrike. Under høsttrekket kan fuglene stoppe opp på Vestlandet i påvente av å krysse Nordsjøen. I slike perioder kan rugda være særlig tallrik i dette området. Hvor langt sør rugda drar om vinteren avhenger av vær- og temperaturforhold. I milde vintre kan enkeltindivider overvintre helt nord til polarsirkelen. Rugda kommer tilbake til hekkeplassene i Sør-Norge i mars-april, mens fugler som hekker i de nordlige deler av landet ikke innfinner seg i sine hekkeområder før i mai.

John Atle Kålås

Rugde *Scolopax rusticola*

500 ● Konstatert hekking

698 ● Sannsynlig hekking

402 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

